

Ratko Perić

U ČEMU JE USPJEH VJEROUČITELJA?

Govor o osobi katehete može sadržavati više dilematičnih pitanja: bi li trebalo raspravljati o vjeroučitelju koji se stručno—teološki, didaktički i psihološki — priprema za svoju službu ili općenito o kateheti i njegovoj ulozi u kakvoj se svatko od današnjih dušobrižnika nađe u svome životu i u pastoralnom radu? Je li u pitanju vjeroučiteljeva funkcija u kontaktu s mladima ili samo ispitivanje njegovih osobnih obilježja i potrebnih kvaliteta za navješćivanje vjere? Radi li se o osobama kateheta kakve sada imamo ili o onima kakve bismo možda mogli i trebali imati? I još jedno: koliko je vjeroučitelj kao osoba kadar graditi i uzdizati na zaduženu terenu, a koliko, nažalost, rušiti? Sva se ta pitanja jednako odnose na muško i na žensko osoblje na području katehetike.

U razdiobi odgovora na bar neka od spomenutih pitanja bilo bi, čini se, korisno napraviti mali presjek religioznog ozračja u kojem se miču i muče naši i profesionalni i prigodni vjeroučitelji, osluškujući otkucaje vremena i ljudi koji se u njemu promeću. Razumljivo je da je za tu svrhu u prvom redu nužno poznavanje suvremene mladeži s kojom se katehisti susreću, uvid u njihove zahtjeve, programe i zanimanja. Svu bi tu problematiku trebalo najviše promatrati u okviru naših domaćih prilika.

1. Poimanje religije u mentalitetu suvremenika, posebno mladih

Morali bismo ponajprije istaknuti sve one pozitivne činjenice na polju religioznog mišljenja i djelovanja koje ionako olako upadaju u oči svakom namjernom motritelju. Ove naše pokoncilске godine obilježene su dubokim vjerskim krizama unatoč svim dobrim željama za

novim licem Crkve i poduzetnostima za obnoviteljskim likom svakog njezina člana. Nije ta kriza sigurno ni zbog Koncila ni isključivo zbog nekih njegovih propagatora i novatora, jer vuče svoje korijenje iz davnih dana naše prošlosti, kao i iz slobode svakog pojedinca naše kršćanske sadašnjosti.

U ovim uzavrelim vremenima pojam »tradicionalne« vjere gubi na svojoj vrijednosti. Govoreći određenije, izvanjske manifestacije unutarnje religioznosti koje su nam običajima i predajama namrli naši stari, sve više iščezavaju u ovim nepredvidivim ljudskim promjenama. Mjestimično se opaža kako se crkve malo-pomalo ispražnjavaju, više u gradu nego na selu, pretvarajući se u čuvališta muzejskih umjetnina, umjesto da budu još življa okupljališta živih osoba koje neprestano pristižu u gradska naselja. Vanjska religiozna očitovanja često znaju pokazivati začudne oznake: promatramo čine pravovjerja pomiješana s praznovjerjem i magičnim traženjem čuda s nebesa nakon što su se iscrple sve ovozemaljske mogućnosti. Čini se da sve manjem broju obitelji religija igra odlučujuću ulogu pri donošenju novoga života na ovaj svijet.

Odjek te krize nalazi ili je već našao mjesta i u svećeničkim rasadištima i redovničkim zajedništvima: oni koji su možda mislili stupiti u takve zajednice i odgajališta, misle se i premišljaju, a one unutra počinje rastakati kiselina sumnje o nastavku započetog puta. Ti prilično »burevjesnički« podaci koji sigurno ne vrijede svagdje jednako, ali ih zacijelo svagdje ima, ako nam nisu razumljivi, mogu biti znakoviti. Mogu, naime, odavati još porazniju krizu: da se osipa broj onih koji su istinski zainteresirani za religioznu tematiku i da ima sve manje onoga vjerničkog unutrašnjeg doživljavanja Boga i njegova Evandjelja. To, doduše, izmiče našoj potpunoj provjeri jer se tiče najintimnije čovjekove skrovitosti i osobnosti, pa i zbog toga što se suvremenik sve više s jedne strane usebljuje i individualizira, a s druge strane sve više gubi u beznačajnim vanjskim zaokupljenostima. Šireći, naime, otvor te rane, možemo ustanoviti da na ovim stranama pojava bezvjerništva, i onoga svojevoljno prihvaćenoga i onoga sustavno nametnutoga, bez obzira na osobu i savjest, na pravo roditelja i odgojitelja, omogućuje i stvara u mnogim dušama stanje ravnodušja prema vjeri, a u drugima određenu agresivnost. Neki su »šlagirani« indiferentizmom. Kod ne baš malog broja miješanih brakova ni muž, ni žena, ni njihova djeca bilo koje dobi niti se krste s tri niti s pet prstiju, niti posjećuju crkvu, niti kakvu drugu bogomolju. To su često neke vrste kršćanski *gentiles*. Ateizam uvjetuje novi oblik društvene svijesti i svjetonazora. Mnogi su promrzli od nevjere. Religija im je zadnja rupa na egzistencijalnoj svirali. Dapače, sami su sebi stvorili religiju i izmislili boga na svoju sliku i priliku. Smještaju ga u slavu, vlast, tehniku, novčanik, trbuh. Sve se vrti oko one starorimske lozinke: *panem et circenses* — kruha i igara. U sukobu između nižega i višega kata čovjekove ličnosti u mnogima obično pobjeđuju ovozemaljski motivi. Čovjekov duh se ne smatra vrednotom u sebi samome, vrijednošću koja

se mora cijeniti, razvijati, otvarati prema neizmjernomu, već se često poima kao sredstvo odjelotvorenja tjelesnih poriva. Ima ih koji i objeručke i objenoške hrle isključivo za utaživanjem nezajazljivih zahtjeva tjelesnosti i ovosvjetskosti: glada, seksa i društvenog uspona. U središtu pažnje je materija, a ne duhovnost.

Spustimo se na naš uži i konkretni vjeroučiteljski djelokrug, imajući pred očima omladinu koja je temeljni cilj i preokupacija svakog katehete. Mladež je po prirodi i po dobi otvorena raznim mogućnostima izbora i života. Kadra je pasti i zaplesti se u nečudoredno i ateističko šipražje, ali je isto tako voljna rasti i izaći na visoke moralne vrhunce, na Božji grad na gori. Savitljiva je, krhka, poprskana osjećajnošću. Oduševljava se za iskrenost, za pravdu, za ljubav, sve, doduše, na svoj način. Omladina neprestano postaje svjesnija sebe, svoje težnje i slobode, a manje je svjesna potrebe granice i zakona. S poletnošću ruši vanjske ograde, želeći se probiti do unutrašnjeg sadržaja jezgre.

Na religioznom području također se ponaša slično. Vjeronaučni sastanci i euharistijska slavlja, vozočašća i hodočašća, nisu samo susreti i sastajališta za poznanstva onih koji tamo dolaze već i stvarni izrazi njihova traženja vrednota, kojih potrebe osjećaju u dnu svoga bića. Nesagledive dubine religioznoga, neistraživa bogatstva božanskoga u čovjeku, u svijetu, u svemiru izazivaju u njima nespokoj pa stoga pokazuju želju za neprestanim osvajanjem, za beskonačnim, apsolutnim. Takvi su doista religiozno probuđeni. Međutim, ima i onih mlakonja koji nisu ni vrući ni hladni. Koliko je takvih kržljavaca koji nikad ne postave nikakva religioznog pitanja, koliko je onih nepomičnjaka koji se nikad ne odvaže prekoračiti crkvenoga praga! Uzalud je obraćati se i njima izravno i njihovim roditeljima. Oglušili su se do dna. Ti se ubrajaju u skupinu onih ravnodušnika koji ne rade ni na kakvu polju javnog i društvenog života. Ne pokazuju velik interes »ni za nebesa, a ni za Marksa ni Engelsa«. Takvi žive u uvjerenju da je religija besposlica i gubitak vremena, jer ionako malo pomaže u svakodnevnoj borbi za preživljenje. I zbilja, u njihovu vegetativnom dijelu života, za što se svaki takav najviše i zauzima, religija im nimalo ne pomaže. U onoj pak višoj sferi, osjećajnoj, čak ih i priječi i prijeti im zabranama, zakonima i normama. Guši ih u njihovoj strastvenosti koju žele vidjeti u punom rasponu. I kad se netko zapleo u animalnu šikaru, onda je za njega zaista teško vinitu se u religiozne visine. Ako je njemu biološka ovojnica alfa i omega, ako je za svoj kruh kadar pogaziti sve vrednote, ako njegovo zaposlenje, svjedodžba, uloga i poziv predstavljaju uvjet životarenja, za religioznu dimenziju nema mjesta. Takav nema vremena upitati se zašto je na svijetu, što od njega biva kad umre, hoće li ikome polagati račun za svoje djelovanje. Takva i slična pitanja, ako mu se ikad pojave, satire umorom od utakmica i sjednica, vikom na sijelima i stadionima, prelistavanjem školskih i sportskih listova. Nema stoga ni vremena ni interesa da otvori neku religioznu brošuru.

U takvim slučajevima, zar mnogome od nas u našem svećeničko-vjerovjesničkom zvanju ne padne na pamet onaj Kristov uzdah: grade, župo, selo, zajednico, »koliko puta htjedoh okupiti tvoju djecu kao što kvočka okuplja svoje piliće, ali vi ne htjedoste« (Mt 23, 37)? To je odziv slobode i odraz tlaka okoline. Nema valjda ništa velebnije ni strašnije, divnije i nezahvalnije negoli odgajati slobodu čovjeka, osobito mladoga bića koje je raspeto na koordinatnom križu svoje vremenske ograničenosti i protegnutosti u vječnost, svoje težnje i ostvarenja, sadašnjosti i budućnosti. Ne zna se kud će okrenuti. U njemu kopka silna želja za nečim visokim, a tako su male mogućnosti za dostignućem uzvišenih ciljeva.

Je li u navedenim činjenicama uzrok sama okolina, koja uvjetuje vjersko ravnodušje, ili su posrijedi životni standardi i materijalno blagostanje znatnog dijela ljudi koji za tim neutaživo hlepe, a uviđaju da pritom religija ne igra nikakvu ulogu? Možda se negdje radi o postroženim mjerilima i pojačanom nadzoru od strane društvenih sila nad pojedinačnim savjestima i osobnim uvjerenjima. No budimo iskreni i upitajmo se kao kršćani, nije li možda naše kršćanstvo, i ono na nas prenošeno i ono što smo ga sami ostvarili — dakle naše osobno — postalo besplodno i nemoćno, opetujući iz dana u dan ono što se uvijek ponavljalo bez vlastitog udioništva i produbljivanja u vjeri? Da nije, na kraju, katkad ili često, upravo osoba svećenika, vjerovjesnika, vjeroučitelja razlog da se u mladima ne mogu ostvarivati oni ciljevi koji se žele postići?

Ovdje se ograničavamo upravo na tu zadnju točku, uzimajući na promatrački nišan vjeroučiteljevu osobu, želeći iznijeti neke temeljne potrebne oznake katehete u njegovu djelovanju s mladima.

2. Bitna obilježja vjeroučiteljeve osobnosti

U izradbi ove teme mogle bi nam poslužiti određene preporuke 2. vatikanskog koncila i upute Općeg katehetskog direktorija, kao i brojni navodi iz klasičnih i modernih priručnika katehetike. Sve sažeto rečeno, odakle proistječu ove temeljne kvalitete katehetine osobe. Na katehetu se mogu primijeniti sve one vrline koje se očekuju od svećenika ili od redovničke osobe, a to su: »dobrota srca, iskrenost, karakternost i ustrajnost, uporno zalaganje za pravednost, uljudnost«¹. Katehetski direktorij skupio je vjeroučiteljeve karakteristike u ove točke: »Zadaća koja je povjerena katehisti traži od njega da provodi intenzivan sakramental-

¹ DEKRET O SLUŽBI I ŽIVOTU PREZBITERA, br. 4.

ni i duhovni život, da bude čovjek molitve, da znade cijeniti duboki smisao kršćanske poruke i njezine mogućnosti za preoblikovanje života. Ujedno traži da on bude čovjek ljubavi, poniznosti i razboritosti, što sve omogućuje Duhu Svetome da u katehizantima izvodi svoje plodno djelovanje«.²

Na čudorednom planu vjeroučitelj bi morao posjedovati: moralnu zrelost, miran karakter, savjestan život, požrtvornost, itd., a u spekulativnom pogledu: um, znanje, mudrost. Nužno mora izbjegavati padanje u pesimizam ili fanatizam zbog neuspjeha u svome djelu.³

Kao javni djelatnik, svjedok i navjestitelj vjere kateheta bi trebao da ima ona dva bitna uvjeta koji su neophodni svakom pravom učitelju i odgojitelju: *ljubav prema predmetu i ljubav prema odgajanicima*. U našem, dakle, slučaju mora biti pun oduševljenja za Božje kraljevstvo koje želi širiti oko sebe i prožet ljubavlju punom strahopočitanja prema odgajanicima na čijem spasu radi.⁴

O ovim spomenutim krepostima moglo bi se razglabati pojedinačno. Međutim, pokušali bismo promatrati osobu katehete, ističući, naravno, neka spomenuta svojstva, pod njegovim trostrukim vidom: u odnosu prema Bogu, u njemu samome i u njegovu odnosu prema drugima, s posebnim osvrtom na njegovo stajalište prema duhovnoj kulturi suvremenosti. Razumije se da se sve te osobine katehetine osobe međusobno prožimaju i upotpunjuju.

U čemu se sastoji uspjeh nekog vjeroučitelja? Kako netko s prosječnim sposobnostima uspijeva oko sebe okupiti skupinu mladeži, dok to drugima ne polazi za rukom, unatoč određenu znanju i stručnosti? — Vjerojatno nema katehete ni propovjednika koji se ne bi zaželio naći u Kristovoj ulozi učitelja i blagovjesnika. Krist bijaše onaj za kojim su judejsko-galilejske mase hrlile, svi bijahu zaneseni njegovim naukom (usp. Mk 1, 22), divili su mu se, potvrđivali, zaboravljali glad i ožednjelost, željni Božje riječi. Isus je propovjednik za kojega i njegovi neprijatelji, stražari, poslani od glavarova svećeničkih i farizeja, rekoše: »Nikad nitko nije ovako govorio« (Iv 7, 46). U Kristu je, sigurno, osim božanskoga bilo i nešto ljudsko neobično privlačno. Osvajao je svojom pojavom. Takvu naravnu osobinu privlačnosti možemo više puta vidjeti i u raznih kateheta. No potrebno je naglasiti da se tu susrećemo s nečim zagonetnim, neobjašnjivim, što se zametnulo u samom karakteru vjerovjesnika, u njegovoj otvorenosti, metodi, učenosti, izgledu ili u svemu skupa. Sve te vjeroučiteljeve osobine mogli bismo staviti pod zajednički nazivnik *religiozne privlačnosti*. To mora biti nešto

² OPĆI KATEHETSKI DIREKTORIJ, KS, Zagreb 1972, br. 114.

³ Usp. M. PFLIEGER, *Pastoraltheologie*, Herder, Wien 1962, str. 29—33.

⁴ Usp. J. A. JUNGSMANN, *Katechetik*, Herder, Wien 1965, str. 45.

osobno, vlastito, neškolsko, nenasljedivo. Mi, međutim, moramo gledati na one sveopće pojmove i oznake koje su potrebne kateheti da bi mogao uspješno djelovati, makar on i ne uviđao svoga uspjeha.

1. Osnovna karakteristika katehete je njegovo *poznavanje i doživljavanje Boga*, tajne Isusa Krista, posredništvom Biblije i vlastitog iskustva vjere.

U svjetlu Sv. pisma vjeroučitelj je dužan otčitavati sve današnje događaje, i u vlastitom životu i u drugima, te za suvremene znakove pronalaziti rješenja na stranicama Božje knjige. Ovo je temeljna želja i poruka službenog učiteljstva Crkve: »Stoga svi klerici, u prvom redu Kristovi svećenici i ostali, koji kao đakoni ili katehisti zakonito djeluju u službi riječi, moraju prijanjati uz Pisma neumornim svetim čitanjem i brižljivim proučavanjem.«⁵ To znači da kateheta mora biti zaista Božji čovjek, vjernik, učitelj vjere, poslušnik Božjoj riječi. Ne bi nikad smio zaboraviti da je problem vjere i za njega problem, da je tajna Boga i za njega misterij, da i on mora stalno tražiti svoj vlastiti odgovor, i to zajedno s drugima. Kao što on pomaže drugima u otkrivanju Boga i njegovih putova, tako i drugi mogu njemu pokazati svoje iskustvo i metode kojima se može okoristiti. Kateheta je, dakle, sam osobno u hodu prema Bogu. I valjda nije nigdje tako izjednačen sa svojim vjeroučenicima kao ovdje, *u vjeri*. Njegovo doživljavanje vjere mora biti zasnovano na onim glavnim zasadama koje se nalaze u Bibliji. Biblija je svojevrsan priručnik iskustva vjere izabranog naroda, gdje se čita kako Bog postupa s ljudima i kako ljudi okreću lice ili leđa Bogu. Božji narod doživljava sličnu sudbinu i danas. Kateheta mora biti čvrsto uvjeren da Bog po svojoj nevidljivoj milosti djeluje i spašava *hic et nunc*, iako se njemu čini da su takvi anonimci posve izvan vanjskog religioznog omota. Mnogi bi, naime, dušobrižnik želio da u crkvenoj zajednici uvijek bude sjaj božićne ponoći ili rumenilo uskrsne zore, zaboravljajući da svoje subjektivno otkupljenje slavimo u nadi. Sve dok se ne stupi na vrata vječnosti, proživljava se ponajviše Veliki petak, kad su se Isusovi učenici razbježali i kad su se i oni ponajbolji apostoli, koji su se najviše isticali svojom vjernošću Kristu, pretvorili u apostate. A što će tek biti od onih koji su daleko od Krista? Može nekoga spopasti ljutnja što se tolika djeca ne rađaju od zakonito vjenčanih bračnih drugova, ali vidimo da je život kudikamo bujniji od naših zakona i paragrafa, pa čak i izvan naših sakramentalnih znakova. Svaki Božji revnosnik i vjeroučitelj živo i opravdano želi da crkve i vjeronaučne dvorane postaju stjecišta Božjih poklonika, osobito omladine zainteresirane za vjeru, da se ovom vremenu i njegovim ljudima utiskuje evanđeoski pečat. A vidi se tako malo vanjskog uspjeha i zbog onih grdih protivnika i kojiput zbog nerazumijevanja onih koji su nam blizu u vjeri. Tako

⁵ DOGMATSKA KONSTITUCIJA O BOŽANSKOJ OBJAVI, br. 25.

smo se često uzvrpoljili na ovom djeliću svemira kao da sve ovisi o našoj akciji a smetnuli smo s uma da Bog vidi našu parnicu i utakmicu. Stoga pravog Božjega vjernika ne smiju razočarati nikakve zaprepašćujuće kritike ni statistike. Kršćanstvo naime nije ni u broju, ni u mnoštvu, ni u vanjskoj paradi, već u unutrašnjoj vrijednosti i snazi. Iako je po svojoj osnovnoj misli, poruci i strukturi usmjereno na mnoštvo, na svijet, svima, ipak ga, u njegovim dubinama, ne živi mnoštvo, već ga žive izabrani. Zato se ono i ne širi masovno, već pojedinačno. Ako je kršćanstvo sol, kvasac koji je kadar preobraziti masu, kao što Krist kaže (Mt 13, 33), onda to treba prihvatiti i vjerovati. Reći će se: uzalud ti dobra sol ako je tijesto pokvareno i usmrđjelo. Točno, ali ako smo vjernici i Božji suradnici, onda ni nad kime ne smijemo lomiti štap. Nitko naime na svijetu nije toliko pokvaren da ga ne bi mogao začiniti Božji začim. Ako nekomu ne pomaže blago ulje i mirisno maslo, mogla bi mu pomoći gorka sol, žestoka paprika i jaki ocat. A Bog svakome zna naći i određenu mjeru i primjereni začinak. Vjeroučitelj, dakle, i na najbezizgledniju situaciju gleda očima vjere.

Kateheta bi morao osobno doživljavati *Boga kao osobu*, jer iskustvo vjere pretpostavlja susret sa živom osobom. Tek prethodno iskustvo s Bogom može se svjedočiti i prenositi drugome. Ono što se napamet naučilo i od drugih pročitalo može imati određenu vrijednost, ali ono što je osobno proživljeno to osvaja. Samo doživljaj može imati jaku jeku u onima kojima se govori. Stoga kateheta koji je sam prokušan u vjeri, sam prethodno zaljubljen u Boga kao osobu, koji ima povjerenje u Boga objavitelja i spasitelja, sposoban je i druge uvjeravati, i drugima predstavljati vjeru kao lijek protiv bakterije besmisla i zla. Što znači iskustvo vjere za katehetu? Katehist se u svom svakodnevnom i katehetskom djelovanju poziva na Boga, raspoznaje njegov glas u svakom pokretu, prihvaća njegovu akciju makar mu bila i nejasna, otvara svoje srce njegovu daru danu u obliku križa ili radosti, uspjeha ili kruha. Vjerovati u Boga znači prihvatiti život sa svim njegovim egzistencijalnim zadaćama i nedaćama. Koliko nam se puta u životu vjera ukazuje kao jedina mogućnost rješenja naših životnih problema! Vjera protiv svake nade. Imati povjerenja u Boga u svojoj svakodnevici, za katehetu znači vjerovati u svoju konačnu pobjedu. Svojim životnim izborom vjeroučitelji su postali Božji suigrači na ovom vremenitom igralištu, opredjeljujući se za Božju stranu, unatoč svim zavodljivim ponudama drugih. Krist je, uostalom, zajamčio pobjedu jer je rekao: »Ja sam pobijedio svijet« (Iv 16, 33). Stoga vjeroučitelji ne smiju stvarati bunker i povlačiti se pred svoja vrata, već neprestano moraju biti u navali.

Ako je kateheta »vjernik koji svojom riječju daje svjedočanstvo Kristova misterija i tako osvjetljava zemaljsku egzistenciju ljudi da im

pomogne u njoj postići pravi dar vjere⁶, ako, dakle, vjera nije nešto apstraktno i neodređeno, neko puko prihvaćanje nanizanih istina, već prihvaćanje života sa svim njegovim popratnim pojavama i poteškoćama, onda katehista i katehisticke imaju dužnost da svojim životom vjere raspršuju svaku vrstu mraka u životu onih kojima su postavljeni da služe. Ukoliko je, naime, u nekim sredinama, a takvih zacijelo ima, religija shvaćena kao beskorisna sanjarija onemoćalih staraca, svećeništvo i redovništvo smatrano čudaštvom svoje vrste, crkva shvaćena isključivo kao mračna prostorija za stare bake i njihove nejake unuke, nebo i vječni život kao neko sjećanje iz djetinje bajke, a Boga ljudi zamišljaju kao čovjekomrzitelja i preziratelja aktualnog poretka, vjeroučitelj je u tome slučaju u prvom redu pozvan da kao osoba, kao čovjek, u svojim susretima sa svima, osobito s mladima, svojim tihim, nenametljivim, dosljednim i dosjetljivim djelovanjem razbija tu zlokobnu predodžbu, dokazujući svojim nesebičnim životom vjeru u Boga kao vrednotu dostojnu svake cijene.

Stoga, kao što je nekome beskorisno objašnjavati što su to logaritamske tablice ako ga prethodno nismo poučili u tablici množenja, tako je uzalud nekome tumačiti što su to sakramenti, Crkva, skriveni Bog ako mu konkretno u svom nastupu nismo pokazali što je Božja ljubav i što je čovjek-vjernik. Time smo zahvatili drugo obilježje katehete.

2. Vjeroučitelj: *izgraditelj svoje osobnosti*. Katehist ima jasnu svijest o uvjernosti svojih i duševnih i tjelesnih odlika, značaja svojih odluka i uopće svoga vjeroučiteljskog lika. To sve proizlazi iz spoznaje njegove ograničenosti i slabosti. Kad se govori o osobi katehete u njemu samome, na prvo mjesto dolazi pitanje njegove *autentičnosti*. Na mnogim skupovima tražimo, ispituujemo, učimo i odgovaramo na mnoge probleme, ali nema valjda češće riječi od pojma »autentično«, tj. traži se ono početno, otvoreno, vjerodostojno, izvorno, istinito, iskreno... Postavimo, međutim, jedno izazovno pitanje s obzirom na tu stvarnost: je li uopće moguće psihološki, sociološki i praktično biti autentičan? Naime, budući da smo svi u ovakvu društvu, htijući ili ne htijući, primorani igrati određene uloge jer se često samo u nekoj ulozi postiže cilj ili jer nas ljudi, jednostavno, trebaju samo u nekoj ulozi, čini se zbilja da ne može biti govora o autentičnosti u životu, to jest o istovjetnosti između privatnog vladanja i javnog pokazivanja i nastupanja. Ta je mogućnost jedino pružena malom djetetu pred ocem i majkom. Ono je jedino autentično, i zato je sigurno Krist rekao: ne budemo li kao djeca...⁷ Valja priznati da koji put nismo iskreni ni sebi samima, ni Bogu, pa kako ćemo onda biti iskreni pred drugima. Društvo nas

⁶ LINEE FONDAMENTALI PER UNA NUOVA CATECHESI, Elle-Di-Ci, Torino 1969, str. 92.

⁷ Usp. V. BAJSIĆ, *Na rubovima Crkve i civilizacije*, KS, Zagreb 1972, str. 66. i 68.

samo nagoni da ne budemo autentični. Ima, naime, ljudi koji te ne žele vidjeti onakva kakav u stvarnosti jesi, kako misliš i sudiš, već oni imaju svoj kalup za određenu ljudsku osobu i ne uklapaš li se u te kalupe, mogao bi biti zasut ukorima, opomenama, premještajima i sličnim sankcijama, koje se ne podnose rado.

Međutim, moramo jasno odgovoriti da čovjek sigurno može biti autentičan, inače bi i kraljevstvo Božje i kršćanstvo bili utopije. No, autentični život pojedinca ili zajednice u našem je suvremenom životu ipak viši ideal nego svakidašnja stvarnost. Za ostvarenje toga savršenstva potrebno je kudikamo više napora i odvažnosti nego što to na prvi pogled izgleda. Kod katehete to je zapravo nužno ostvarivati jer njegova privatna osoba i javna uloga, njegov život i djelo moraju biti jedno te isto. U drugim zvanjima — u inženjerstvu, liječništvu ili vojništvu — može netko biti izvrstan stručnjak na određenom području, a potpuno loš čovjek. U katehetinoj pak osobi biti čovjek jest uvjet bez kojega se ne može biti dobar vjeroučitelj.

»Mnogo više od svakog izbora posebne metode, uspjeh zajamčuju ljudske i kršćanske kvalitete katehiste.«⁸

Određujući поближе, kateheta je čovjek stroge *iskrenosti* prema samome sebi. On treba da pokazuje spremnost i poštenje da se ispravlja kad je to potrebno i kad na to drugi ukazuju. Da uči od drugih, sučeljujući svoj stav sa stavom i svjedočanstvom drugih. Ta nesmiljena iskrenost prema samome sebi uništava i potencijalnu i aktualnu dvoličnost. Za vjeroučitelja je bitno da pred svoje vjeroučenike može postaviti ne toliko svoje riječi — pa ne znam kako dobro zvučale i uši parale, ucjepljivale se u srce i izazivale vrele suze — već svjedočanstvo svoga života, usklađena s Božjom riječju. Nismo li kadri uprijeti prstom u svoju djelatnost — ne kažem u uspjeh, već u nastojanje — veoma se malo može postići samo riječima. »Riječi potresu, primjeri ponesu!« Istina, svoje djelovanje ne stavljamo na veliko zvono, ali je koji put potrebno, ne samo u polemici i u izazovu, pozvati se na svoj vlastiti put i hod, pozvati drugoga da dođe i vidi kako se radi i živi. Krist je pozivao ljude da se ugledaju u njega i da njega slijede: Dodite i vidite! (Usp. Iv 1, 43—46.) I ako je Krist kojemu se ni u čemu ne može naći zamjerka, unatoč svoj jedinstvenosti »*docuit et fecit*«, doživljavao neuspjeh u slabu odazivu sljedbenika, koliko će više neuspjeha imati obični ljudi kojima nedostaje načelnosti i dosljednosti.

U tom smislu kateheta mora priznati svoju ograničenost i bijedu koja čini dio čovjekova misterija, te u kritici najprije poći od sebe pa tek onda tražiti od drugih reforme, mijene i metanoje. On bezuvjetno mora nastojati da *svojim životom i držanjem* ne daje priliku i izliku mladima s obzirom na njihove hladne odnose prema Bogu i Crkvi. Sve

⁸ OPĆI KATEHETSKI DIREKTORIJ, br. 71.

dok bude mogla tražiti i nalaziti u drugome ispriku za svoju nemarnost i nemoralnost, dok svome vjeroučitelju može upućivati negativnu kritiku, mladež će omalovažavati i prezirati sve što miriše na religiozno, a koje je kateheta pozvan promicati. Već se o djeci kaže da više uče očima nego ušima. To pogotovo vrijedi za odrasle, koji imaju izoštren vid te lako primjećuju i najmanju izbočinu ili raspuklinu nedosljednosti, a kamoli neće primijetiti ako je raspon »između riječi i čina trista aršina«. I ovdje doista više ne pali ona riječ: »nemojte gledati kakav sam, već slušajte što vam kažem.« Farizejska je to potka! Samo ako postoji jedinstvo riječi i djela, mnogi će prije ili poslije svratiti pozornost na sebe i sebe usmjeravati pravim putem. Ovdje dolazi do izražaja ona vjeroučiteljeva diskrecija kojom se drugima nameće svojim životom, poštujući njihovu slobodu i prepuštajući svoje učenike učinku Duha Svetoga.

Za katehetu postoji jedna potajna opasnost. Ondje gdje on uspije na dulji period skupiti bar dio omladine njemu povjerene, to može značiti ili da je zbilja duboko zaorao u njihove duše pojedinačno ili da ih svojom vještinom i vanjštinom obuzdava na okupu, nudeći im ono što odgovara njihovim kriterijima i strastima. Kateheta kao čovjek, osobito u mlađim godinama, često se nađe u opasnosti da se spusti na razinu demagoškog osvajanja, skupljajući oko sebe na bazi svojih naravnih darova: rječita jezika, duhovita i elegantna nastupa, ugodne fizionomije i slično; da utiskuje svoj ljudski duh ne vodeći prema Kristu. Vjeroučitelj ne bi smio zaboraviti da on kao osoba mora biti kao Krist i kao svako ostvareno autentično kršćanstvo: *izazov* ljudima u sredini u kojoj se našao. Izazov u svom nastupu i govoru, u svom vladanju i životu. Njegova služba na poseban način zahtijeva da se ne upriliči ovome svijetu; da se ne obazire na trenutne pomodarske obrasce ponašanja i nošnje, već da se drži matične struje životne rijeke u svome pokazivanju istine, ljubavi i u dostizanju pravih vrednota. Za to mu je osobito potrebno da poznaje ljude.

3. *Poznavatelj ljudi, osobito mladih, i njihov poučavatelj u vjeri.* Svi mladi imaju vlastite probleme. Svatko pojedinačno svoje, a neki su svima zajednički. Svi su puni idealizma, lomljivine sa starim oblicima i strukturama u probijanju novih putova. Puni su udarničkog oduševljenja. Oni s nekim entuzijazmom ruše vanjske obzire, ne stvarajući nikakve nove okvirnice. Mučno je ako i oni koji je usmjeruju povlađuju mladeži u takvu postupku, smatrajući s njima da će zadržati ponutricu tradicijskih i vječnih vrednota ako se odere i baci vanjska koža. Na staro je perje potrebna nova, a ne nikakva navlaka! Nije baš tako strašna stvar moći manipulirati s omladinom u svakom pogledu i smjeru. Laskati joj, povoditi se za njezinim željicama, odobravati njezin način izražavanja, nošenja duge kosurine ili kratkih suknjica, uopće njihova mišljenja i življenja. Ali svatko takav morao bi imati na pameti da je takva masa koja je svome učitelju voljna prirediti »cvjetnicu« s

palnama i popijevkama za pet dana kadra zasuti ga veliko-petaškim uvredama i kamenjem ne pođe li njezinim stazama i ne pokuša li ostvariti kraljevstvo koje je ona zamišljala. Kateheta mora znati cijeniti mladenačku iskrenost i otvorenost, ali mora također biti svjestan njihova izmotavanja, izdajništva, savitljivosti, sebeljublja... Treba da poznaje, jednom riječju, njihove i dobre i loše strane, posebno mladih, njemu povjerenih.

U svom vjeronaučnom djelovanju kateheta se susreće s tri vrste katehizanata. Jedni su angažirani, drugi indiferentni, a treći su izgubljeni ili protivnici. Prema svakoj od tih vrsta kateheta mora zauzeti svoj stav i izvršiti određenu zadaću. Jasna je svrha vjeronaučne nastave: ako ne želimo provući kroz uši slušatelja samo podatke o Isusu i Isusove priče, već drugoga učiti da u vjeri, po vjeri i od vjere živi, onda se to može najbolje ostvarivati među onima religiozno *zainteresiranima*, *probuđenima*. Kao svjedok Kristove tajne, svjedok po primjeru i po Kristovu nalogu kateheta treba da u svom ambijentu prenosi to svjedočanstvo na svoje učenike. Uvjet za to je njegova *otvorenost* prema njima. Prema takvim osviještenim skupinama kateheta mora biti neobično otvoren, prihvatiti svako njihovo pitanje, makar se koji put i ne učinilo posve umjesno. Mora biti osobito otvoren prema pokretima i novostima koje Duh Božji pokreće i u Crkvi i u pojedincima njegove skupine. Svojom će otvorenošću prema njima rasti skupa s njima u vjeri i u svjedočenju višega života. Potrebno je također da uvijek mogne naći *raspoloživosti duha i vremena* za susrete, bilo skupne bilo pojedinačne. Takva svjesna i probuđena zajednica kadra je svjedočiti i dalje širiti Radosnu Vijest — to jest da i ona sama bude otvorena prema svima drugima.

— Vjeroučitelj bi se, što je sasvim normalno, želio vidjeti okružen grupama pažljive omladine, ali takve više puta nema. Često takvi tipovi žive na račun drugih, dolaze na vjeronauk jer ne znaju na koju će stranu ili imaju neke posve druge motive. Kateheta je u takvim društvancima pozvan da *potiče*, da pali, zagrijava, poziva, ohrabruje. Ispitivat će njihovo područno zanimanje, odgovarati na poteškoće koje im se ukazuju. Najbolje će učiniti ako počne pojedinačno izvlačiti između mlakih one koji se mogu osvijestiti i angažirati. Kršćanska misao, ako je utvrđena u jednome ili u dvojici, uzrasla u njima u svom izvornom obliku, sadržaju i svježini, kadra je napredovati i postati »zarazna«. U svome poslu vjeroučitelj mora biti skrajnje *strpljiv*, svjestan da se buđenja i obraćenja ne događaju na njegovu riječ, već na poticaj Božje riječi i milosti. On će tako odgajati odgajanje u vjeri da oni ostaju ustrajni i pošto se promijeni osoba katehete. U protivnom se slučaju naime ne bi radilo o izgrađenim zajednicama, već o činjenici da ljudi prema svojim strastima sebi nagomilavaju učitelje da im škaklju uši (usp. 2 Tim 4,3).

Međutim, najubitačnije djeluje na zauzeta katehetu to što se često znatan broj upisanih ne javlja ili što se uopće nisu prijavili. I kad su-

sretnete takva omladinca i svratite mu pozornost na obvezu i korist religioznog znanja i odgoja, možete čuti najčudnije odgovore i isprike. Netko veli: dobar sam i ovako i onako. Radim što rade i drugi koji ne idu u crkvu. Uostalom, slobodan sam, uzrastao, svjestan sebe... Valja jasno reći da često fizičkom uzrastu i dobi takva mladića ne odgovara ni moralna ni religiozna izobrazba koju posjeduje. On je zapravo još u katekizamskom odijelu od 7 godina. Isto je tako jasno da neko vodenasto pozivanje na slobodu ne znači ništa i ne vodi ničim pozitivnom. Nismo slobodni od toga da činimo dobro i da istražujemo istinu. I imajmo na umu da operiranje sa savješću i slobodom često krije u sebi vrlo malo razumnosti: uvijek se nađe ljudi kod kojih »savjest« više djeluje na osnovi tjelesne zahtjevnosti i rascvalosti nego pod utjecajem zdrava rezoniranja.

Drugi će izraziti svoje antipatije i protivnost prema svemu religioznom. Što na sve to odgovoriti? — Možda ovo: koliko je današnjih mladih osoba prošlo kroz sjemeništa i samostane?! I tu, gdje smo ih dobili i odgajali po njihovoj želji i odluci, gdje su možda pokazivali divne znakove duševnoga i moralnoga napretka, kako često doživljavamo i gledamo ih kako se, kad izađu, upuštaju u lošu utrku sa svojim vanjskim vršnjacima. Što ćemo tek reći o onima koje nikad nije poškopila blagoslovljena voda, koji nemaju nikakva osjećaja odgovornosti, koji se možda na jedvite jade dovuku u crkvu...?

No današnji je mentalitet čovjeka da u drugome gleda svoju računicu, svoju korist, svoj interes. E pa kad nas je Bog takve stvorio, to jest kao vapaj i zahtjev, prazninu koju treba ispuniti, potrebu koju valja ostvariti, postavljajmo se u takvu perspektivu i predstavljajmo svojim suvremenicima životnim svjedočanstvom kršćanstvo kao odgovor na njihova pitanja, kao ponudu na njihovu potražnju! Činimo kao vjeroučitelji koliko više možemo na ljudskom planu intelektualnom i moralnom pomoći. Kad uklonimo sliku iz glava nekih osoba da je religija alijenacija i nauka o diskriminaciji, a dokažemo svojim djelovanjem da je naš Bog doista *Bog ljubavi*, onda neće biti teško prijeći iz ljudskosti u kršćanskost. Zato je vjeroučitelju potrebna široka i duboka intelektualna izobrazba, verziranost u suvremenim kulturnim problemima i labirintima, a isto tako poznavanje određenih školskih materija njegovih vjeroučenika. Možda su kojem srednjoškolcu najprije potrebne instrukcije iz matematike da bi se uveo u religiozna prostorja metafizike.

Tako se dotičemo i četvrte točke vjeroučiteljeve osobe:

4. *Proučavatelj vlastite kulture.* Ovdje se pod kulturom shvaća sva ona produktivnost ljudskoga duha koja obilježuje jednu epohu ili narod. Kateheta bi morao pratiti sve one ljudske stečevine, izume i spoznaje koje čine kulturno tkivo u jednoj sredini. U prvom redu on treba da bude dobar poznavatelj, a po mogućnosti i dionik domaćeg teološkog gibanja. Ovdje je za katehetu osobito važno da bude u stalnom kontak-

tu s člancima i knjigama iz njegova područja. Vjeroučitelj koji godišnje ne pročita više knjiga ponajboljih teoloških i literarnih pisaca i velikana uma mogao bi često i u tome vidjeti razlog neuspjeha u svome katehetskom djelu. Vrijednom kateheti neće promaknuti glavne misli i djela današnjih nacionalnih mislilaca. Ne znati nikoga iz suvremene umjetnosti: slikarstva, graditeljstva, književnosti, filozofije ili jezikoslovlja, ne znati ni jedno ime bilo nacionalnog bilo internacionalnoga glasa može porazno djelovati na vjeroučenike-gimnazijalce koji se svakodnevno susreću i kreću u takvim spoznajama. Za katehetu je također velik manjak ako nije u kontaktu s određenim ljudima javnosti: profesorima, književnicima — stvarateljima kulture. Događa se da se obično svećenici i vjeroučitelji ponašaju više-manje profesionalno, obredno, čekajući da im tko dođe. A mi bismo zapravo morali zalaziti u svaki dopušteni kutak društva, udahnjivati Božji dah, sijati Božje sjeme. Makar Božje zrnje padalo i u trnje i na neplodno zemljište — naše je da djelujemo.

Čovjek je inače sklon neangažiranoj, pasivnoj kulturi, odnosno fis-kulturi. Zadovoljava se u svakodnevnom životu novinarskim znanjem i naobrazbom (ako i te ima). I tu najprije pročita športske stranice. S lakoćom prati i pamti imena nogometaša i kao najkompetentnija osoba kadar je satima raščlanjivati njihove unutrašnje momčadske probleme i prve i druge lige. Oduševljava se bez poteškoće kojekakvim glumačkim osobama. Rado sluša u sobi ili na vjeronaučnu satu kojeg suvremenog pjevača i o njemu zna sve natanane gdje je što rekao u piću ili izvan pića. Pa to je sve laka atletika . . . Sve u svemu: ne poznavati suvremeni stupanj kulture i ne sudjelovati s drugima u stvaranju kulture, čini se da bi za vjeroučiteljeve kateheze i propovijedi moglo značiti: ulijevanje božanske vode u ljudsko rešeto. Božanska se riječ mora usaditi u ljudsku kulturu, prožeti je do kraja i do vrhunca. Ako želimo sintezu čovjeka i vjernika — a to je svrha kateheze i zadatak kateheta — onda je to nemoguće bez božanske objave i čovjekove uljudbe.

3. Zaključak

Možda se prije, kad su Crkva i država bile zagrljene, moglo očekivati da kršćanske vrline i istine ulaze i usađuju se u društvo na masovan način: krštenjem, procesijama, hodočašćima, odnosno načelom: »cuius regio, illius religio«. Kad je vjeronauk bio obvezatan predmet kao sada, recimo, hrvatski, drukčije se i odgajalo i govorilo. A danas, kad je postao fakultativan, a za neke i perikulozan, mora se gledati druga metoda i svrha. Budući da danas kršćani ne postaju svjesniji i samostalniji, može se sa sigurnošću ustvrditi da će se religiozna nastava onoliko predati i ostvariti koliko se uspije drugoga slobodno razbuditi. Na ovim našim stranama imamo nepreglednih poteškoća, ali i nezamislivih šansi da onoliko

ostvarimo kršćanstvo koliko ono vrijedi u sebi, da ga predstavljamo i nudimo drugima kao dar, da drugoga zainteresiramo osobno za Boga i za Krista, bez obzira na državno pokroviteljstvo ili nepokroviteljstvo, bez obzira na društvene smetnje, mjesne običaje, bez obzira na svaku vanjsku prisilu. Može se reći da će se kršćanska vjera u vjeroučenicima onoliko ostvariti koliko je ostvarena u onima koji im je predaju. Jer, kao što živo biće producira živo biće, tako i moralno i religiozno izgrađena osoba svojom osobnošću izgrađuje moralnu i zrelu osobu u drugome.

WORIN BESTEHT DER ERFOLG EINES KATECHETEN?

Zusammenfassung

Im vorliegenden Artikel setzt sich der Verfasser mit einem Problem auseinander, mit dem fast jeder Katechet konfrontiert ist, nämlich wo der Grund liegt, daß einem Katecheten seine Arbeit gelingt, u. z. nicht nur daß die Anzahl der Teilnehmer immer wächst, sondern daß sie sich das Gehörte anzueignen und demnach zu leben versuchen, während die Bemühungen eines anderen fruchtlos bleiben. Der Autor gibt einige allgemeine aber wesentliche Eigenschaften eines Katecheten an.

Der Katechet soll zunächst einmal selber eine Tiefe Gotteserfahrung und Gotteskenntnis haben. Im Glauben ist er seinen Schülern gleichgestellt: Er selber muß suchen, glauben und für den Glauben Zeugnis ablegen. Hier geht es in erster Linie um die Begegnung mit dem persönlichen Gott, mit Jesus Christus. Bloße Mitteilung des angelehrten Wissens, ohne daß es in die tägliche Erfahrung und Begegnung mit Gott hineingewoben ist, kann keine Frucht bringen.

Der Katechet muß zweitens seine eigene Persönlichkeit bilden. Nur wenn seine Worte echt und durch Taten untermauert sind, finden sie bei den Hörern ein echtes Echo. Die wesentliche Vorbedingung für das Verkünden ist die echte Menschlichkeit des Verkündigers. Er ist Vorbild und Herausforderung für die Umwelt, in der er lebt und wirkt.

Der Religionslehrer muß noch gute Menschenkenntnisse besitzen. Er muß vor allem die Seele des jungen Menschen kennen. Die jungen Menschen (Mädchen und Buben) sind in ihrer Konstitution und in ihren Reaktionen verschiedenartig: gleichgültig, wach, ablehnend. Jeder Person und jeder Gruppe gegenüber muß der Religionslehrer eine entsprechende Haltung einnehmen: Offenheit, Verfügbarkeit, Geduld, Hilfsbereitschaft und Entgegenkommen.

Der Katechet muß auch die Kultur, in der seine Schüler aufgewachsen sind und leben, studieren. Wenn er selber am Reichtum des Geistes, der in der Kultur zum Ausdruck kommt, nicht teilnimmt, wird ihm eine der notwendigen Komponenten für das Glaubenszeugnis fehlen.

Alle diese Eigenschaften sind untereinander verbunden und der Religionslehrer soll sie zusammen pflegen.